

Proposta per reactivar el sector primari a Andorra (i el paisatge de muntanya en general)

Àurea PONSÀ i VIDALES

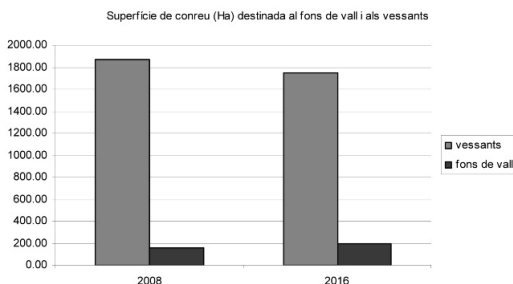
Andorra és un país de muntanya en el qual i, generalitzant, l'1% correspon a fondalades i extensions més o menys planes o fons de vall i la resta, la gran majoria, es tracta de vessants amb pendents o forts pendents.

El sector primari d'Andorra i del conjunt del Pirineu es desenvolupa, doncs, en un entorn de feixes i camps de reduïdes dimensions, difícil accessibilitat i limitada mecanització i per tant on cal invertir molta mà d'obra.

Dedicar-se al sector primari en aquest entorn es tradueix a produir poc, alts costos i baixa rendibilitat, i això comporta l'abandó progressiu del conreu ubicat en zones que requereixen més esforç (conreus de vessant) i quedar-se només amb els que són més accessibles i fàcils de treballar (camps més plans).

I per no oblidar-ho, a diferència d'altres sectors productius el primari no pot marcar els preus de venda segons costos de producció, sinó que els marca el mercat mundial: iguals preus per a diferents condicions ambientals i socials, o sigui és com jugar una partida en la qual les regles del joc et venen fixades pel veí de tres pobles més enllà.

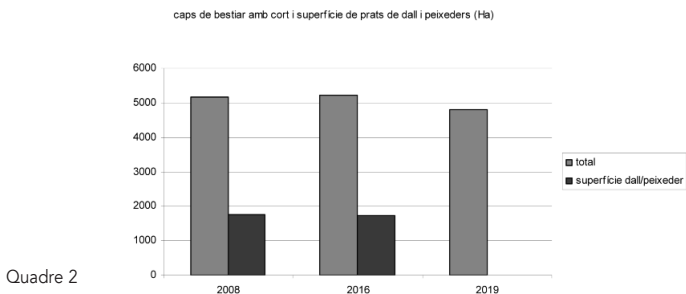
Andorra tenia el 2016, segons l'arxiu d'Hídric, aproximadament unes 109 explotacions agrícoles amb bestiar i una superfície de terreny cultivat d'unes 1945 Ha, del qual el 90% es trobava en vessants, o sigui en camps i feixes més petites i costoses de treballar, en detriment del 10 % restant, que se situava en els fons de vall, amb camps més extensos i de més fàcil maneig i mecanització.

Quadre 1

Si ens fixem en anys anteriors, el 2008 hi havia un total de 2033 Ha de conreus. Amb 8 anys s'ha perdut un total de 88 Ha (4%) de superfície de conreu (concretament de prats de dall, peixeders, tabac i patates principalment), però el descens ha estat més significatiu en els sectors de vessant, on s'han perdut 120 Ha.

En canvi, el nombre de caps de bestiar (bovins, equins, cabrums i ovins) era, segons dades publicades pel departament d'Agricultura del Govern, de 5.152 caps el 2008 i el 2016, de 5.211 caps de bestiar, un augment del 3%, malgrat que els peixeders i prats de dall han disminuït en aquest període. Agricultura ja té publicada la cabana ramadera del 2019, amb 4.789 caps de bestiar, un descens des del 2016 de 422 caps de bestiar, amb només 3 anys.

Una altra dada que cal tenir present (arxiu d'Hídric) és que el 2008 el 7% de les explotacions tenien el 33% dels bovins. El 2016, el 6% de les explotacions tenien el 36% del total de bovins. O sigui, molt bestiar manejat per a poques mans.

Que els prats de dall estan reduint-se no és nou, diferents publicacions en parlen i també fan esment de la necessitat de mantenir en bon estat de salut les superfícies encara existents (Chocarro, 2009), ja que aquest abandonament de la gestió tradicional sembla que comporta una degradació de la formació vegetal característica dels prats de dall de muntanya (López, 2008).

Amb aquestes dades concloem que amb la gestió que es fa actualment no s'atura la pèrdua de terreny cultivat, sobretot en les zones més desfavorables, tot i ser les més abundants al país (prats i cultius de vessant), i sembla que es va cap a un model de monogestió o sigui molt poques explotacions o gestors que manegen una gran quantitat de terres i bestiar (simplificant, unes poques famílies que gestionen moltes propietats i bestiar de diverses parròquies) i s'elimina el concepte de moltes propietats-molts gestors (pagesos de petites explotacions).

Per tant es constata:

1. Una pèrdua i abandó del maneig de les feixes i camps i prats de difícil accés. Pèrdua de diversitat florística. Amb aquesta pèrdua de prats aïllats, que fan la funció de corredor ecològic (punts de pas i connexió entre fons de vall i pastures de muntanya) es perden espècies amb dependència dels espais oberts com ara papallones, ocells, fins i tot pol·len d'herbàcies,

mamífers, etc. i s'incrementa la disminució de la capacitat de reaccionar en cas d'incendis i plagues.

2. Afavoriment de pocs pagesos, que passen a manejar molts caps de bestiar i superfície, però només si aquesta és altament mecanitzada i fàcil de treballar. Pèrdua de recursos humans i d'oficis (xullador, treballar la fusta, ferrer, dallador, etc.). Si ens quedem amb Chocarro (2009) i Reiné (2009), es proposa incentivar mitjançant ajudes econòmiques els pagesos que recuperin i mantinguin prats de dall amb espècies autòctones, per compensar-los pels costos addicionals i la disminució dels ingressos derivats dels canvis que hagin hagut de fer.

Com han de ser aquestes ajudes?

Entenem que les ajudes haurien de reflectir-se en paisatges cuidats segons els criteris de qualitat que es fixin, i perquè això passi, les ajudes haurien de permetre que qui ho cuidi estigui ben pagat.

Al sector primari a Andorra i al Pirineu no se li pot exigir que produeixi quantitat sinó paisatge de qualitat, i per això la inversió més econòmica és la de posar els esforços a mantenir feixes, recuperar les que el bosc ja ha colonitzat, adequar parets de pedra seca, cuidar prats de dall i marges, mantenir la riquesa en el paisatge a través de la pluralitat de conreus (cereals, farratges, patates, horta, etc.) i de bestiar, i evitar la concentració d'aquest en poques explotacions.

Per experiència, entenem que hauríem de fugir de les ajudes a monocultius (patata, tabac, PAM, etc.). Cada zona, segons la seva situació, marcada per exemple per una cota altitudinal, una pluviometria i insolació té unes característiques que la fan idònia per a un/s tipus de cultiu/s. Així es pot promoure el conreu de PAM, cereals, vinya, nabius, patates, farratges, dall, horta, etc. segons la zona, i pensem que caldria valorar com es gestiona cada parcel·la i la qualitat del producte resultant, en detriment a la quantitat generada. I com més esforç personal (combinació d'hores de feina i superfície manejada), més suport econòmic.

Recentment el Govern ha publicat el Reglament d'ajut al foment de bones pràctiques agràries específiques per al manteniment del medi natural, del 25 d'abril del 2018, el qual promou la recuperació d'erms, així com el manteniment de la biodiversitat, però en aquest cas s'incentiva la bona gestió només en els prats d'hàbitats d'interès comunitari d'alta muntanya (prats dalladors amb fromental (*Arrhenatherum elatius*) dels estatges submontà i montà presents en vessants poc inclinats, fons de vall i riberals de Canillo, Encamp, Llorç, Sispony..., i prats dalladors mesohigròfils i comunitats anàlogues, dels estatges altimontà i subalpí presents en terrasses fluvials, fons de valls i part baixa de vessants suaus, en llocs frescos i humits com Soldeu, Ransol, el Serrat... i per tant no s'arriba a tot el país agrícola, se n'exclouen feixes, prats de dall i peixeders que no presenten aquests hàbitats. La subvenció es dona per superfície recuperada.

Pensem que s'ha de subvencionar/pagar per hores de dedicació en lloc d'exclusivament pagar per superfície. Hi podríem afegir proporcionar llavors i a cada parcel·la indicar què produir (i aquí un centre de recerca com el Cenma hi pot ajudar) i maneres de cultivar. De la producció que en surti, indicar-ne com fer-ne l'elaboració (en cas que es tracti de PAM, fruits vermells, llet, carn,...) i el producte final vendre'l a través de botigues especialitzades en producció local i de qualitat. Si no hi ha venda directa (perquè es conrea cereals, farratge, manteniment de

corredor ecològic, etc.), pagar per cultivar segons els criteris que es defineixin i fixar el retorn (oferir visites guiades, fer formacions a escoles, tallers divulgatius, etc., on no calgui oferir directament el producte sinó l'explicació sobre la manera com s'ha cultivat/cuidat).

Els criteris de qualitat entenem que haurien d'anar lligats a conreus respectuosos amb l'entorn i que afavoreixin la biodiversitat del paisatge.

El pagès passa a ser doncs un treballador públic, com un mestre, metge, bomber, al qual a banda de demanar-li que tingui l'entorn cuidat i cobri perquè així sigui, se li pot exigir aquest retorn com el de guia turístic (donar a conèixer les seves tasques en el seu entorn), com a divulgador a les escoles del seu ofici, entre altres opcions.

Així doncs al pagès d'Andorra i Pirineu no se l'ha de veure com un empresari (això és cap a on es tendeix ara o es vol tendir amb el model actual, i com s'ha vist comporta la pèrdua de terreny agrícola, biodiversitat i de patrimoni humà), se l'ha de veure com es mira el mestre o el metge, que dia a dia va picant pedra i deixa enrere un paisatge per visitar, aprendre, divulgar i també, per suposat, generar aliments.

Àurea Ponsa i Vidales,
hidrogeòloga (Hídric) i pagesa (Can Sona)

Bibliografia consultada

2008. F. LÓPEZ I J. BARTOLOMÉ. *Efectos del abandono agrícola sobre la composición botánica de prados de siega de montaña.*

2009. R. REINÉ. *Prados de siega de montaña (Arrhenatherion).*

2009. C. CHOCARRO. *Prados de siega de montaña (Trisetum-Polygonum Bistortae).*

2013. A. PÉREZ-HAASE, R. CARITG, A. FERRÉ, J. CARRERAS. *Revisió i actualització del mapa d'hàbitats d'Andorra, a escala 1:25.000.*

2018. Govern d'Andorra. Reglament d'ajut al foment de pràctiques agràries específiques per al manteniment del medi natural del 25 d'abril del 2018.

2008-2016. Hídric. Arxius interns.

2019. Departament d'Agricultura del Govern d'Andorra

<https://www.agricultura.ad/estadistiques>